

Test–texts Persian/Arabic

١٤ مايو ٢٠١٥

المحتويات

خوشنویسی

خوشنویسی یا خطاطی به معنی زیبانویسی یا نوشتن همراه با خلق زیبایی است و فردی که این فرایند توسط او انجام می‌گیرد خوش نویسنده نام دارد. به خصوص زمانی که خوش نویسی حرفه‌ای شخص باشد. گاهی درک خوشنویسی به عنوان یک هنر مشکل است. به نظر می‌رسد برای درک و لذت بردن از تجربه بصری خوشنویسی باید بدانیم خوشنویس افزون بر نگارش یک متن، سعی داشته اثری هنری با ارزش‌های زیبایی شناختی خلق کند.[۱] از این رو خوشنویسی با نگارش ساده مطالب و حتی طراحی حروف و صفحه‌آرایی متفاوت است. همچنین از آنجایی که این هنر جنبه‌هایی از سنت را در دل خود دارد باید آن را تا حدی از ناپیوستگی که مبتنی بر ارزش‌های گرافیکی مدرن و کارهای چاپی است متمایز کرد.

خوشنویسی تقریباً در تمام فرهنگ‌ها به چشم می‌خورد اما در مشرق زمین و به‌ویژه در سرزمین‌های اسلامی و ایران در قله هنرهای بصری واقع است. خوشنویسی اسلامی و پیش از آن خوشنویسی ایرانی تعادلی است حیرت‌انگیز میان تمامی اجزا و عناصر تشکیل دهنده آن. تعادل میان مفید و مورد مصرف بودن از یک سو و پویایی و تغییر شکل یابندگی آن از سوی دیگر؛ تعادل میان قالب و محتوا که با آراستگی و مدیمنت نام و تمام می‌تواند شکل مناسب را برای معانی مختلف فراهم آورد.

اگر در نظر داشته باشیم که خوشنویسی اسلامی و ایرانی براساس قالب‌ها و قواعد و نظام‌های بسیار مشخصی شکل می‌گیرد و هر یک از حروف قلم‌های مختلف از نظام شکلی خاص، و تا حدود زیادی غیرقابل تغییر، برخوردارند. آنگاه درمی‌یابیم که ایجاد قلم‌های تازه و یا شیوه‌های شخصی خوشنویسان بر مبنای چه ابداع و رعایت حیرت‌انگیزی پدیدار می‌شود. در خوشنویسی اندازه هر حرف و نسبت آن با سایر حروف با دقت بسیار بالایی معین شده‌است و هر حرف به صورت یک «مدول» ثابت درمی‌آید که تخطی از آن به‌منزله نادیده گرفتن توافقی چندصدساله‌است که همیشه میان خوشنویس و مخاطب برقرار بوده و با رضایت طرفین حاصل می‌آمده‌است. حتی ترتیب شکل کلمات نیز براساس مبانی مشخصی تعیین می‌شده که در «رسم الخط» ها و «آداب‌المشق» ها از جانب اساتید بزرگ تنظیم و ارائه شده‌است. قرارگیری کلمات نیز- یعنی «گرسی»- هر سطر هر چند نه به صورت کاملاً پیش‌بینی و تکلیف شده - که ناممکن بوده‌است - اما به شکل «سلیقه مطلوب» زمینه زیبایی شناختی پیشنهادی خاص خود را دارا بوده‌است.

خوشنویسی اسلامی

خوشنویسی همواره برای مسلمانان اهمیتی خاص داشته‌است. زیرا در اصل آن را هنر تجسم کلام وحی می‌دانسته‌اند. آنان خط زیبا را نه فقط در استساخ قرآن بلکه در اغلب هنرها به‌کار

می‌بردند.[۵] خوشنویسی یا خطاطی در کلیه کشورهای اسلام می‌همواره به عنوان واژه‌ترین هنر مورد توجه بوده است. مردمان این سرزمین‌ها به‌ویژه ایرانیان در اوج قدرت و نهایت ظرافت در این هنر تجلی یافت و خوشنویسی به مانند محوری در میان سایر هنرهای بصری ایفای نقشی کرده‌است. خوشنویسی از قرون اولیه اسلام می‌تا کنون در کلیه کشورهای اسلام می‌و مناطق تحت نفوذ مسلمانان با حساسیت و قدرت تمام در اوج جریان‌ات هنری بوده‌است.

قدیمی‌ترین نسخه قرآن به خط کوفی است و به علی بن ابی‌طالب منسوب است. پس از قرن پنجم هجری، خط کوفی تقریباً جای خود را به خط نسخ داد که حروف آن بر خلاف حروف زاویه‌دار خط کوفی منحنی و قوس‌دار است.[۶]

در اوایل قرن چهارم سال ۳۱۰ هجری قمری ابن مقفه بیضاوی شیرازی خطوطی را بوجود آورد که به خطوط ششگانه یا اقلام سته معروف شدند که عبارتند از: محقق، ریحان، ثلث، نسخ، رقاع و توقیع. که وجه تمایز آنها اختلاف در شکل حروف و کلمات و نسبت سطح و دور در هر کدام می‌باشد. همچنین او برای این خطوط قواعدی وضع کرد که به اصول دوازدهگانه خوشنویسی معروفند و عبارتند از: ترکیب، کرسی، نسبت، ضعف، قوت، سطح، دور، صعود مجازی، نزول مجازی، اصول، صفا و شأن.[۷]

یک قرن بعد از ابن مقفه، ابن بواب برای خط نسخ قواعدی تازه ایجاد کرد و این خط را کامل نمود در قرن هفتم جمال الدین یاقوت مستعصمی به این خط جان تازه‌ای بخشید و قرآن کریم را برای چندین بار کتابت نمود.[۸]

خوشنویسی ایرانی

درحالی که عمده تبدیل نگارش معمولی کلمات به خوشنویسی هنرمندانه به عهده ایرانیان بوده‌است. رفته رفته ایرانیان سبک و شیوه‌هایی مختص به خود را در خوشنویسی ابداع کردند. هرچند این شیوه‌ها و قلم‌های ابداعی در سایر کشورهای اسلام می‌هم طرفدارانی دارد اما بیشتر مربوط به ایران و کشورهای تحت نفوذ آن همچون کشورهای آسیای میانه، افغانستان، پاکستان و هند می‌باشد. در این منطقه نیز خوشنویسی همواره به عنوان واژه‌ترین شکل هنرهای بصری مورد توجه بوده و دارای لطافتی خاص است.

در ایران پس از فتح اسلام، خطاطی به شیوه نسخ وجود داشت. در زمان حکومت ایلخانیان، اوراق مذهب کتاب‌ها نخستین بار با نقش‌های تزیینی زینت یافت. در زمان حکومت تیموریان در ایران، خط و خوشنویسی به اوج کمال خود رسید. میرعلی تبریزی با ترکیب خط نسخ و تعلیق، خط نستعلیق را بنیان نهاد. مشهورترین خطاط قرآن در این دوره بایسنقر میرزا بود.[۹]

آنچه که به عنوان شیوه‌ها یا قلم‌های خوشنویسی ایرانی شناخته می‌شود بیشتر برای نوشتن متون غیر مذهبی نظیر دیوان اشعار، قطعات ظریف هنری و یا برای مراسلات و مکاتبات اداری ابداع شده و بکاررفته‌است. این در حالی است که خط نزد اعراب و ترکان عثمانی بیشتر جنبه دینی و قدسی داشته‌است. هرچند آنان نیز برای امور منشی‌گری و غیر مذهبی قلم‌هایی را بیشتر بکار می‌بردند، اما اوج هنرنمایی آنان - بر خلاف خوشنویسان ایرانی - در خط ثلث و نسخ و کتابت قرآن و احادیث قابل رویت است.

در ایران نیز برای امور مذهبی مانند کتابت قرآن یا احادیث و روایات و همچنین کتبه‌نویسی مساجد و مدارس مذهبی بیشتر از خطوط ثلث و نسخ بهره می‌گرفتند که نزد اعراب رواج بیشتری دارد. هرچند ایرانیان در این قلم‌ها نیز شیوه‌هایی مجزا و مختص به خود آفریده‌اند.

خط تعلیق را می‌توان نخستین خط ایرانی دانست. خط تعلیق که ترسل نیز نامیده می‌شد از اوایل قرن هفتم یا به عرصه گذاشت و حدود یکصد سال دوام داشت تعلیق از ترکیب خطوط نسخ و رقاع به وجود آمد و کسی که این خط را قانونمند کرد خواجه تاج سلمانی بود. که بعدها به وسیله خواجه عبدالحی منشی استرآبادی بدان قواعد و اصول بیشتری بخشیده شد.[۱۰]

پس از خط تعلیق که نخستین خط شکل گرفته ایرانی بود. در قرن هشتم میرعلی تبریزی (۸۵۰ هجری قمری) از ترکیب و ادغام دو خط نسخ و تعلیق خطی بنام نستعلیق بوجود آورد که نام آن در اثر کثرت استعمال به نستعلیق تغییر پیدا کرد. این خط بسیار مورد اقبال واقع شد و موجب تحول عظیمی در هنر خوشنویسی گردید.[۱۱] و بعدها در دوران شاه عباس صفوی به دست میرعماد حسنی به اوج زیبایی و کمال رسید.

خط نستعلیق علاوه بر خوشنویسانی که در حیطه ایران کنونی می‌زیستند. در خراسان بزرگ و کشورهای آسیای میانه، افغانستان و به‌ویژه خوشنویسان دربار گورکانیان در هندوستان (که تعلق خاطر ویژه‌ای به فرهنگ ایرانی داشتند) رشد و پیشرفت قابل توجهی کرد.

بطور کلی قرنهای نهم تا یازدهم هجری را می‌توان قرن‌های درخشان در هنر خوشنویسی در ایران دانست. در اواسط قرن یازدهم سومین خط خالص ایرانی یعنی شکسته نستعلیق به دست مرتضی قلی خان شاملو حاکم هرات با تغییر دادن خط نستعلیق ابداع شد. علت پیدایش آن را می‌توان به سبب نیاز به تندنویسی و راحت‌نویسی در امور منشی‌گری و بیش از آن ذوق و خلاقیت ایرانی دانست. همانطوری که بعد از پیدایش خط تعلیق، ایرانیان به‌خاطر سرعت در کتابت، شکسته تعلیق آن را نیز بوجود آوردند.[۱۲] درویش عبدالمجید طالقانی این خط را به کمال رساند.

در دوران قاجار خط کاربرد اصلی خود یعنی کتابت را از دست داد. از یک سو با تاکید و توسعه

سياه مشق نویسی به سمت هنر ناب رفت و از دیگر سو با پدید آمدن روزنامه‌ها و چاپ سنگی خود را به هنرهای کاربردی نزدیک شد. در دوران پهلوی روند نیازهای مدرن تجاری و تبلیغی خط را از کنج کتابخانه‌ها و مجموعه‌های خصوصی به بستر اجتماع کشاند و جریانات هنری مدرنی شیوه‌هایی چون نقاشی خط را به وجود آوردند که کماکان مورد توجه محافل هنری جهان است.

در سالهای پس از انقلاب اسلامی خوشنویسی با اقبال عمومی روبرو شد و انجمن خوشنویسان ایران که در سال ۱۳۲۹ تشکیل شده بود نقش بارزی در رشد و توسعه کمی و کیفی این هنر به عهده گرفت. همچنین خطی به نام معلی در سال‌های اخیر با تأثیر از خطوط اسلامی - ایرانی ثلث و شکسته نستعلیق توسط آقای حمید عجمی ابداع گردید که تاحدی مورد استقبال قرار گرفت. آخرین دستاورد خوشنویسی ایران را می‌توان به ابداعات خوشنویسی سبحان مهرداد محمدپور اشاره کرد. خط سبحان یک خط قانونمند همانند نسخ و ثلث بوده و قابلیت کتابت و کتیبه نویسی فارسی و عربی را دارا می‌باشد و آن را در دسته ی خطوط کامل همانند خطوط شش گانه قرار داده اند.

فن الخط

فن الخط وهو نوع من الفنون البصرية. وهو غالبا ما يطلق على فن الكتابة (Mediavilla) (۱۹۹۶ : ۱۷). والتعريف المعاصر لممارسة فن الخط العربي هو "فن إعطاء شكل للعلامات بطريقة معبرة، ومتناغمة، وماهرة" (Mediavilla) (۱۹۹۶ : ۱۸). قصة الكتابة هي واحدة من التطور الجمالي متحدد في إطار المهارات التقنية، وسرعات الانتقال وتحديد المواد، الزمان والمكان من الشخص (Diringer) (۱۹۶۸ : ۴۴۱). ويوصف نمط معين من الكتابة بأنه نصي، أو نسخ أبجدي (فريزر و Kwiatkowski ۲۰۰۶ : جونستون ۱۹۰۹ : بلديت ۶).

يتراوح الخط الحديث من كتابات وتصاميم خط اليد الوظيفي إلى القطع الفنية حيث التعبير المجرد للعلامات المكتوبة بخط اليد التي قد تحل أو لا تحل محل قراءة الحروف (Mediavilla) (۱۹۹۶). يختلف الخط العربي الكلاسيكي عن الطباعة وعن خط اليد الغير تقليدي، وإن كان الخطاط قد يبتكر كل هؤلاء؛ وهي تاريخيا حروف منظمة ومع ذلك سلسلة وتلقائية ومرتبلة في لحظة الكتابة (بوت ۲۰۰۶ و Zapf ۲۰۰۷ و ۲۰۰۶).

و يستمر الخط العربي في الازدهار في أشكال دعوات الزواج والاعداث، وتصميم بنط / الطباعة، وتصميم الشعار باستخدام خط النسخ، والفن الديني، والاعلانات / التصميم الجرافيكي / وفن الخط، والنقش على القطع الحجرية ووثيقة العزاء. ويستخدم أيضا من أجل الاثاث والصور المتحركة للسينما والتلفزيون، والشهادة في القضايا، وشهادات المياد والوفاء، والخرائط، وغيرها من الاعمال التي تنطوي على الكتابة.

الأدوات

الأداة الرئيسية في فن الخط هو القلم، مشطوف الرأس والممدبب و الريشة. وهناك المحبرة عبارة عن حبر زيتي القوام يستخدم في الكتابة. وكذلك من أدوات الخط الورق عالي الجودة.

الفنون البصرية

الفنون البصرية هي الأشكال الفنية التي تركز على إنشاء الأعمال التي هي في المقام الأول مرئية في الطبيعة، مثل الفنون التشكيلية التقليدية (الخزف، الرسم، الرسم الفني، النحت، العمارة، والطباعة)، الفنون البصرية الحديثة (التصوير الفوتوغرافي، الفيديو وصناعة الأفلام)، والتصميم والحرف اليدوية. العديد من التخصصات الفنية (الفنون المسرحية، فنون اللغة، فنون النسيج وفن الطهي) تنطوي على جوانب من الفنون البصرية، بالإضافة إلى أنواع أخرى، وبالتالي فإن هذه التعريفات ليست دقيقة.

والمفهوم المتغير. الاستخدام الحالي لمصطلح "الفنون البصرية" يتضمن الفنون الجميلة بالإضافة إلى الحرف اليدوية، ولكن هذا ليس هو الحال دائما. قبل حركة الفنون والحرف اليدوية في بريطانيا وأماكن أخرى في مطلع القرن 20th "الفنان التشكيلي" يعود على الشخص الذي يعمل في مجاه لفنون الجميلة (مثل الرسم، النحت، أو الطباعة) وليس مجال المهغال اليدوية والحرفية، أو من يطبق ضوابط الفن. وأكد التمييز من قبل فنانين من مجال الفنون والحرف الحركية الذين يقدرون أشكال الفن العامة بقدر الأشكال المعمة. الحركة نتناقض مع المتحررون الذين سعوا لحجب الفنون العالية عن الجماهير من خلال إبقائها مقصورة على فئة معينة من الناس. [بحاجة لمصدر] مدرسة الفن تفرق بين الفنون الجميلة والحرف اليدوية في مثل هذه الطريقة التي لا يمكن اعتبار الحرفيين ممارسون للفن.

فن الكمبيوتر

الفنانين البصريين لم يعد يقتصر عمله على وسائل الفن التقليدي. أجهزة الكمبيوتر قد تؤدي إلى تعزيز الفنون البصرية من سهولة 10/10 أو قالب:DN، للتحريك، لاستكشاف مكونات متعددة، للطباعة (بما في ذلك الطباعة ثلاثية الأبعاد).

فن الكمبيوتر هو أي فن يكون للكمبيوتر دورا من إنتاج أو عرض العمل الفني. هذا الفن يمكن أن يكون صورة، صوت، صور متحركة، فيديو، أقراص مضغوطة، دي في دي، لعبة فيديو، موقع، خوارزمية، أداء، أو تثبيت معرض رسوم. العديد من التخصصات التقليدية الآن تقوم بدمج التقنيات الرقمية و، نتيجة لذلك، الخطوط بين العمل التقليدي للفن وعمل الوسائل الجديدة التي تم إنشاؤها باستخدام أجهزة الكمبيوتر كانت غير واضحة. على سبيل المثال، الفنان قد

یجمع بین الرسم التقليدي مع الفن الحسائي وغيرها من التقنيات الرقمية. نتيجة لذلك، تحديد فن الكمبيوتر بواسطة منتجها النهائي يمكن أن يكون صعبا. ومع ذلك، هذا النوع من الفن قد بدأ بالظهور في المتاحف والمعارض الفنية، على الرغم من أنه لم نثبت شرعيتها بعد بوصفها شكلاً قائماً بذاته، وهذه التكنولوجيا على نطاق واسع في الفن المعاصر تعتبر كأداة أكثر من أنها شكلاً من أشكال الفن كما هو الحال مع التصوير الزيتي.

استخدام الكمبيوتر حجب الفرق بين الرسامون، المصورون، محررين الصور، النماذج ثلاثية الأبعاد، وفنانو الحرف اليدوية. برامج التحرير والتقديم المتطورة أدت إلى تعدد مهارات مطورين الصور. قد يصبح المصورين فنانين رقميين قد يصبح الرسامين صانعو رسوم متحركة. الحرف اليدوية قد تصبح بمساعدة الحاسوب أو استخدام الكمبيوتر لتوليد الصور كقالب. استخدام مقاطع الكمبيوتر الفنية جعلت التمييز الواضح بين الفنون البصرية ومخطط الصفحة أقل وضوحاً بفضل سهولة الوصول وتحرير المقاطع الفنية في عملية ترقيم صفحات الوثيقة، وخاصة للمراقبين الذين يفتقرون للبراعة.

آرت

آرت ایسے کم یا کماں نوں آکھیا جاندا اے جیدے وچ چیزاں نوں نشاناں نال اینج دسیا جاندا اے جے اوہ سوهنیاں لگن۔ آرت دی بنی شی کوئی کھانی دسدی اے یا صرف کوئی سوهنا سچ یا مسوس ہون والہ جذبہ۔ انسانیکلوپیڈیا بریٹانیکا آرت نوں اینج دسدا اے، "اوہ سوهنیاں شیواں، محول، یا تجربیاں جنہاں نوں دوجیاں نوں وی دسیا جا سکے تے جنہاں دے بنان وچ سوچ تے کر نوں ورتیا گیا ہوئے"۔ ایتھے آرت وچ مورٹاں (Painting) بتی بنانا (Sculpture)، تے فونوگرافی آندے نیں۔ آرکیٹیکچر نوں وی ویکھے جان والے آرت وچ گنیا جاندا اے پر اوہدے وچ اوس شی تے کم لینا اوہدے بنان دا مڈھ ہوندا اے۔ موسیقی، تھیٹر، فلم نوں آرت نال رلہ یا جاسکدا اے۔

آرت فلاحی دی اک ونڈ اے جیدے وچ ایدی اصل ایذا بنانا تے ایہنوں دسنا آندے نیں۔ آرت اک ول یا راہ اے انسانی سوچ یا جذبے نوں دسن یا کسے ہور تک اپڑان لئی۔ ارسطو دی فلاحی وچ آرت اک ودیا تے آئیڈیل نقل (Mimesis) اے۔ لیونالستانی ایہنوں اک بندے نوں دوجے بندے تک کل اپڑان دا پتھا ول کیندا اے۔ مارٹن ہائیڈر دی اکھ وچ آرت اک ایسا ول اے جیدے راہیں کوئی سنگت اپنا آپ دسدی اے۔

تاریخ

وینس ولنڈورف

آرت دے سب توں پرانے نمونے پتھر ویلے توں لبدے نیں وینس ولنڈورف 24,000 توں 22,000 م

پ دی اک زانی دی پتھر دی بنی مورتی اے جیہڑی آسٹریا توں لئی سی۔ ۱۷۳۰ء۔ فرانس وچ زمین دے اندر غاراں وچوں 17,300 ورے پرانیاں جانوراں تے انساناں دیاں مورتاں کنڈاں تے بنیاں ملیاں نیں۔ ایہناں وچ انسان شکار کردا دسیا گیا اے۔ وشکارلہ پتھر ویلہ 6000-8000 م پ لنگان تے نیولتھک ویلے 3000-6000 م پ وچ انسان نے وائی بیجی تے اک تھان تے ٹک کے رہنا سکھیا، رھتلہ گنجلیاں ہوئیاں تے مذہب نے وی ماننا پائی تے انسان نے اپنے فیدے لئی ہتھ نال کئی چیزاں بنائیاں سکھیاں تے فیر کانسی ویلے 1000-3000 م پ وچ پھلیاں انسانی رھتلہ پونگریاں۔ پرانے مصر، پرانے عراق، فارس، ہڑپہ رھتلہ، چین، پرانے یونان، روم تے انکا تے مایا دیاں رھتلہ نے اپنیاں آرٹ دیاں ریتاں اپنیاں ضرورتاں تے اپنے کول ہون والیاں شیواں توں بنایاں۔ آرٹ اودوں لکھائی دے بن نال نرڈا اے۔ لکھائی اپنے مڈھ ویلے توں تے ببار دے کم نوں سوکھا تے لین دین نوں یاد رکھن لئی بنی۔ لکھائی پھلے مورتاں نال تے فیر وازاں نوں نشان دے کے تے اوہناں نوں جواز کے بنائی جاندی اے۔

پرانا عراق

پرانے عراق دا آرٹ دجلہ تے فرات دے دریاواں دے وشکار 6 ہزار ورے پھلے توں اوتھے پونگرن والیاں اشوری، سمیری، کالڈی، رھتلہ وچ بنیا۔ ایتھوں دے آرکیٹیکچر وچ ات تے ذات دا ورتن سی تے ایدے نال رگورت، مندر تے وکھریاں پدھراں والے هرم بنائے گئے۔ محلہ وچ وکھریاں پدھراں تے سوہنے رکھ ۱۷۷۷ گئے جیہڑے پرانی دنیا دیاں 7 نوکیلیاں شیواں وچوں سن۔ بتی بنان دا ول لکڑ نوں چھل کے تے نقشی دہکی پتھر نال بنیا تے ایہناں نال مذہبی، شکاری تے فوجی وکھالے انساناں تے جانوراں نال بنائے جاندے سن۔ سمیری ویلے وچ نکیاں بتیاں جاناں دے کنارے تھکے، رنگلے پتھر دیاں، گنجے سر تے چھاتیاں تے ہتھ سن۔ اکادی ویلے دیاں بتیاں دے سر دے وال لمے تے داڑیاں سن جیویں نارام سین۔ عموری ویلے دیاں بتیاں نوں ۱۷۷۷ گاش گڈیا وچ سمجیا جاسکدا اے جیدے چ گڈیا نے چادر سر تے ٹوپی تے ہتھ چھاتی تے رکھے نیں۔ اشتر بوآ جیہڑا بابل وچ 575 م پ وچ بنایا گیا سی بابل دے آرکیٹیکچر آرٹ دی وڈی نشانی اے تے ایدا کج حصہ پرگامون میوزیم، برلن وچ ہے۔

گیونل شیرنی 5000 ورے پرانی ۱۷۷۷ پتھر دی بنی اک مورتی اے۔ عراق وچ ایہ اودوں بنی جدوں پھلے تے لکھن دا ول بننے گئے۔ لکھنی عراق وچ ارک وچ گول پیپ ورگیاں مھراں تے بنیاں مورتاں کھانی سناندا اک نوکیلا ۱۷۷۷ ول سی۔ ایہ مھراں پتھر مٹی یا کسے ہور شے دیاں وی بنیا ہوسکدیاں سن۔ رات دی رانی عراق چوں لئی کوئی 3800 ورے پرانی پتھر تے بنی عورت دیوی دی بتی اے جیدے پیر پنچھی ورگے دوالے پر، سجے کھبے شیر تے الو نیں۔ گڈیا دی بتی 2144 - 2124 م پ ورے پرانی اے۔ ار دا ستینڈرڈ، کھڑی بکری، تانبہ بلد تے گدھ دی یادگار پرانے عراق دے آرٹ دیاں منیاں پرمنیاں نشانیاں نیں۔

لکھائی دا ول بن نال پرانے عراقی لکھتاں وچ وی اپنے آپ نوں دسدے نیں۔ گنگامش 17 صدی م پ وچ لکھی گئی ایدے وچ سمیری تے اکادی دیوتاواں دیاں کہانیاں نیں۔ اثراہسس، اکادی ویلے دی اک لکھت اے جیدے وچ ہز آن دی کہانی دسی گئی اے۔ بابل دیاں لکھتاں وچ سب توں منی پرمنی لکھت انوما الیش اے جیدے وچ ایس کائنات دے بن دی کہانی دتی گئی اے۔

پرانہ مصر

ملکہ نیفریتیتی

پرانہ مصری آرٹ 5000 م پ توں لے کے 300 تک دے ویلے تک پھیلی ہوئی مصری رھتل دی نشانی اے تے ایہدے وچ مورتاں، بتیاں، آرکیٹیکچر تے رلڈیاں چیزاں آندیاں نیں۔ ایہ مصری آرٹ پرانیاں قبرباں تے یادگاری تھانواں توں لبیا تے اینج ایدھے وچ مرن مگروں جیون تے پرانی جانکاری نوں بچان تے زور اے۔ ایہ آرٹ 3000 م پ توں لے کے تیجی صدی تک تے اچیچے دوسرے تے تیسرے نبر ویلے وچ بنیا۔ 3000 ورے دے لمے ویلے وچ ایدا تے باہر دا کوئی اثر ناں پیا تے جس ودیا ول نال ایہ نریا تے بنایا گیا انت تک انج دا ای ریا۔ ایس ویلے دا منیا آرٹسٹ پیبلو پکاسو مصری آرٹ توں اثر لیندا اے۔

مصر اک سکا دیس ہون باجوں ابھے بنیاں مورتاں ٹھیک ملیاں نیں۔ مصر دیاں بتیاں وچوں سب توں چوکھیاں جاناں جان والیاں رامسیس II، اخناتون، نیفریتیتی، اوسکورن II، امھونپ III، منکار تے نتخامون نیں۔ مصری پانڈے پتھر توں لے کے منی نال بندے سن تے اوھنے تے کالے یا رنگلے نقش بنے ہوندے سن۔ ایہناں وچ عام کر وچ ورتن دے پانڈے مرتبان، کڑے نیں۔

مصری مندراں، محلّاں، ہرماں، قبرباں، تے ہور کوٹھیاں نوں بنان وچ ات، کُٹم پتھر، ریتل پتھر تے گرینائٹ ورتے گے۔ لکڑ تھوڑی ہون باجوں ایدا ورتن تھوڑا اے۔ خوفو دا اھرام، ابوالھول، کرناک، لکسر، ادفو دے مندر ایدے وڈے ادھارن نیں۔ مصری لکھتاں تے مورتاں بنان لئی پیپائرس ورتدے سن۔ ایہ اک بوئے توں بنایا جاندا سی۔ ایدیاں نشانیاں مصر دے سکے موسم وچ رہ گیا ہور کدسیکی دنیا وچ وی ایدا ورتن سی پر پر کتے ہور ناں رھیاں۔

پرانہ یونان

پرانہ یونانی آرٹ بتیاں، آرکیٹیکچر، پانڈے تے مورتاں وچ دسد اے تے ایس نے یورپ تے ایشیا وچ پاکستان تک اپنے رنگ چھڈے نیں۔ یونانی پانڈے وکھریاں ویلیاں وچ وکھریاں وکھن تے نمونیاں وچ بندے سن۔ پانڈے جاناں وچ مرتبان تے پلٹیاں تے عام زندگی دیاں مورتاں بنیاں ہوندیاں سن۔ یونانی آرکیٹیکچر اپنی شان، سانگی تے سوھنپ وچ اپنی ادھارن آپ اے۔ پرگامون، پارتھینن، ہیفسٹس دا مندر ویکھن والیاں تھانواں نیں۔ مائلو دی وینس، سیمونھریس دی نائیکے، یونانی

بتیاں دیاں ودیا ادھارن نیں۔

دکھنی ایشیاء

دکھنی ایشیاء وچ آرٹ دی ریت ہڑپہ، رھتل توں نردی ہوئی اج دے ویلے تک اپڑدی اے۔ بانڈے بتیاں آرکیٹیکچر، مورٹاں تے ایہ آرٹ ویکھیا جاسکدا اے۔ مہنجودازو دی نچدی کڑی، پنڈت بادشاہ، مہراں جنہاں تے ہاتھی بلد تے سواستیکا بنے ہوئے سن، تے مٹی دے وڈے مرتباناں تے پانڈیاں تے مورٹاں اوس ویلے دے آرٹ دا وکھالہ نیں۔ بت بنانا ہندو جین تے بدھ مت دی ریت رئی اے۔ اجنتا دے غار پرانی ہندستانی بتی دی اک ودیا تھان اے۔ ہندو ہزاراں وریاں توں اپنے دیوی دیوتاواں وشنو، شیوا، لکشمی، گنیش، ہنومان، اندرا، رام تے سرسوتی دیاں مورٹاں تے بتیاں بنا کے مندراں تے کراں وچ رکھدے آئے نیں۔ اٹکے پنجاب وچ گندھاراہ بدھ مت دے آرکیٹیکچر دی وڈی تھان سی۔ ایہ بتیاں بدھ تے اودے جیون دے دوالے نیں تے ویلے نال ایہناں دے بنان وچ تبدیلیاں آئیاں تے یونانی رنگ وی دسدا اے۔ مغل راج ویلے ایرانی رنگ موراں وچ دسدا اے۔ مغل راج ویلے دیاں مورٹاں مغل بادشاہواں تے اوہناں دے جیون دے دوالے ای بنیاں نیں۔ کانگڑہ راجپوت تے پنجاب مورٹاں بنان دے مغل مگروں وکھرے سکول سن۔ مورٹاں دے ول نوں انگریزاں نے آکے اپنا رنگ وی چاڑیا۔ قطب مینار قطب الدین ایبک دی جت تے دلی وچ بنایا گیا اک مینار اے۔ آرکیٹیکچر وچ پرانے قلعیاں مندراں دے مگروں مغل ویلے وچ مغل آرکیٹیکچر ہندستان دی پہچان بندا اے۔ تاج محل، بادشاہی مسجد، شالہ مار باغ، شاہی قلعہ، مغل آرکیٹیکچر دے کج نشان نیں۔

اسلامی خطاطی

اسلامی خطاطی : یہ ایک فن ہے، جو لکھنے سے تعلق رکھتا ہے۔ بالخصوص عربی حروف، خوبصورت انداز میں لکھنے کا فن۔ [1] اس فن کو اسلام سے جوڑ دیا گیا، اس کی وجہ عربی زبان میں یہ فن مقبول ہونا ہے۔ اسلامی سماج میں قرآن کی اہمیت اور اس کی تحریر اور تحفظ، اس فن کو فروغ ہونے میں کامیابی ملی۔ [2]

یہ فن عربی زبان ہی میں نہیں بلکہ، فارسی، ترکی، اردو، آذری زبانوں میں بھی عام ہے۔

خطاطی، بحیثیت اسلامی فن، کافی سراہی گئی۔ مذہب اسلام کے ماننے والے دنیا کے مختلف ممالک میں ہیں، اور مختلف زبانیں بولتے ہیں۔ یہ فن، مسلمانوں کی مختلف زبانوں کو جوڑنے کا کام کیا ہے۔ عربی، فارسی، اردو، سندھی، آذری، ترکی وغیرہ زبانوں میں بھی یہ فن مقبول ہوا۔ قرآن کی کتابت میں یہ فن بہت ہی کارآمد رہا۔ چھاپہ مشین ایجاد ہونے سے پہلے، کاتب حضرات ہی ان زبانوں میں کتابت اور اشاعتوں کا بیڑا اٹھایا۔ عثمانیہ دور میں

’دیوانی‘ خط عروج میں آیا۔ دیوانی خط کا ایک روپ ’جلی دیوانی‘ یا ’دیوانی الجالی‘ ہے۔ رفتہ رفتہ، ’رقع‘ خط کا ارتقاء ہوا۔

اشیاء خطاطی [ترمیم]

رواجی طور پر خطاطی کے لیے، قلم، دوات اور رنگ اہم ہیں۔

• قلم : خطاطی کے لیے مخصوص قلم بنائے جاتے ہیں۔ ”برو“ یا ”بانس“ یا ”بمبو“ کے قلم مشہور ہیں۔ قلم کی نوک، حروف کی چوڑائی کے مطابق بنائے جاتے ہیں۔ حروف جتنے چوڑے، قلم کی نوک اتنی چوڑی۔

• دوات : دوات، سئی، اور ہمہ قسم کے رنگ بھی استعمال ہوتے ہیں۔

خطاطی سکھانے کے کئی مراکز بھی ہیں۔ شہر حیدرآباد دکن میں، اردو اکیڈمی، انجمن ترقی اردو، عابد علی خان ٹرسٹ، آج بھی خطاطی میں ٹریننگ دے رہے ہیں۔

مساجد اور خطاطی [ترمیم]

اسلامی ”مسجد خطاطی“ یہ بھی اسی فن کا ایک جز ہے۔ مسجدوں کی، میناروں کی تعمیرات میں اس فن کو دیکھا جاسکتا ہے۔ مساجد میں قرآنی آیات، میناروں پر گنبدوں پر، اندرون گنبد پر قرآنی کلمات کا لکھا جانا فن تعمیر-فن خطاطی کا ایک مرکب ہے۔

عبارت بسم اللہ الرحمن الرحیم، اور اللہ - محمد صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم، مساجد میں لکھنا ایک عام رسم ہے۔ ان کے علاوہ، قرآنی آیات کا لکھا جانا بھی عام ہے

عربی زبان

عربی (العربية al-‘arabiyyah یا عربی/لغة عربية ‘arabi)۔ سامی زبانوں میں سب سے بڑی ہے اور عبرانی اور آرامی زبانوں سے بہت ملتی ہے۔ جدید عربی کلاسیکی عربی زبان (فصحی عربی یا اللغة العربية الفصحی) کی تھوڑی سی بدلی ہوئی شکل ہے۔ فصیح عربی قدیم زمانے سے ہی بہت ترقی یافتہ شکل میں تھی اور قرآن کی زبان ہونے کی وجہ سے زندہ ہے۔ فصیح عربی اور بولے جانے والی عربی میں بہت فرق نہیں بلکہ ایسے ہی ہے جیسے بولے جانے والی اردو اور ادبی اردو میں فرق ہے۔ عربی زبان نے اسلام کی ترقی کی وجہ سے مسلمانوں کی دوسری زبانوں مثلاً اردو، فارسی، ترکی وغیرہ پر بڑا اثر ڈالا ہے اور ان زبانوں میں عربی کے بے شمار الفاظ موجود ہیں۔ عربی کو مسلمانوں کی مذہبی زبان کی حیثیت حاصل ہے اور تمام دنیا کے مسلمان قرآن پڑھنے کی وجہ سے عربی حروف اور الفاظ سے مانوس ہیں۔ عربی کے

کئی لہجے آج کل پائے جاتے ہیں مثلاً مصری، شامی، عراقی، حجازی وغیرہ۔ مگر تمام لہجے میں بو لنت والے ایک دوسرے کی بات بخوبی سمجھ سکتے ہیں اور لہجے کے علاوہ فرق نسبتاً معمولی ہے۔ یہ دائیں سے بائیں لکھی جاتی ہے اور اس میں ہمزہ سمیت 29 حروف تہجی ہیں جنہیں حروف ابجد کہا جاتا ہے۔ (Arabic language)

حروف تہجی

حروف تہجی سے مراد وہ علامتیں ہیں جنہیں لکھنے کے لیے استعمال کیا جاتا ہے۔ اکثر زبانوں میں یہ مختلف آوازوں کی علامات ہیں مگر کچھ زبانوں میں یہ مختلف تصاویر کی صورت میں بھی استعمال کیے جاتے ہیں۔ بعض ماہرین لسانیات کے خیال میں سب سے پہلے سامی النسل یا فنیقی لوگوں نے حروف کو استعمال کیا۔ بعد میں عربی کی شکل میں حروف نے وہ شکل پائی جو اردو میں استعمال ہوتے ہیں۔ بعض ماہرین ان کی ابتداء کو قدیم مصر سے جوڑتے ہیں۔ اردو میں جو حروف استعمال ہوتے ہیں وہ عربی سے لیے گئے ہیں۔ جنہیں حروف ابجد بھی کہا جاتا ہے۔ ان کی پرانی عربی ترتیب کچھ یوں ہے۔ ابجد ہوز حطی کلمن سعفس قرشت ثخذ ضطخ۔ انہیں حروف ابجد بھی کہتے ہیں۔ علم جفر میں ان کے ساتھ کچھ اعداد کو بھی منسلک کیا جاتا ہے۔ جو کچھ یوں ہیں۔

اس طریقہ سے اگر بسم اللہ الرحمن الرحیم کے اعداد شمار کیے جائیں تو 786 بنتے ہیں۔ بعض اہل علم ہمزہ (ء) کو بھی ایک الگ حرف مانتے ہیں۔ اس حساب سے پھر عربی کے انیس حروف تہجی بنتے ہیں۔ اردو زبان میں عربی کے ان حروف کے علاوہ مزید حروف استعمال ہوتے ہیں۔ اردو میں ہمزہ سمیت کل 37 حروف ہیں۔ اس کے علاوہ کچھ آوازیں حروف کے مجموعے سے بھی ظاہر کی جاتی ہیں مثلاً کہ، یہ وغیرہ۔ اردو میں فن تاریخ کوئی کی صنف موجود ہے جس میں اشعار یا ایک مصرع سے کسی واقعہ کی تاریخ برآمد کی جاتی ہے۔ اردو میں حروف کے اعداد حروف ابجد جیسے ہی ہیں۔ اضافی حروف کے لیے بھی انہی سے مدد لی جاتی ہے۔ مثلاً 'پ' کے اعداد 'ب' کے برابر، 'ذ' کے اعداد 'د' کے برابر، 'ک' کے اعداد 'گ' کے برابر اور 'ے' کے اعداد 'ق' کے برابر شمار کیے جاتے ہیں۔